

РОБОТА МІНІСТЕРСТВА НАРОДНОГО ЗДОРОВ'Я ТА ОПІКУВАННЯ З РОЗВИТКУ МЕДИЧНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНСЬКІЙ ДЕРЖАВІ У 1918 Р.

В Україні, яка надовго була позбавлена своєї державності, не існувало умов для такого розвитку медичних наук, як у країн, що її мали. Лікарські наукові організації та установи, навчальні заклади, науково-практичні видання довгий час були переважно в руках російських, польських, австрійських фахівців, використовували їхню мову, орієнтувалися на Петербург, Варшаву, Відень, їхні традиції та пріоритети.

На початку ХХ століття на українських землях національно свідомі українські вчені-лікарі, котрі створили Медичну секцію Українського Наукового товариства, видавали перші українські медичні часописи, підготували перші українські медичні словники, підручники, монографії, наукові збірники. Багато з них за десятиріччя праці сформували зі своїми учнями та співробітниками потужні наукові центри, які стали першими національними науково-медичними школами.

Але для історії управління українською медициною, розвитком медичної освіти і науки був дуже важливим період існування Української держави (квітень-грудень 1918 р.). Він був особливо знаменний тим, що саме в цей час уряд вперше в історії України заснував власний національний орган центрального управління медичною справою на рівні міністерства — Міністерство народного здоров'я та опікування.

Метою статті є висвітлення роботи Міністерства народного здоров'я та опікування Української держави з питань розвитку медичної освіти.

Серед основних джерел, які були використані у статті, були матеріали про керівництво та основні напрямки роботи Міністерства народного здоров'я та опікування, що відображені у Віснику народного здоров'я і опікування [1]. Питання розвитку середньої медичної освіти та прав, що надаються особам після закінчення тих чи інших медичних шкіл, розглядаються у справах Центрального державного архіву вищих органів влади та управління України [2]. Проблеми розміщення посад з повною фаховою підготовкою висвітлюються у статтях періодичного видання «Українські медичні вісті» [3]. Певна інформація міститься і в працях сучасних дослідників. У публікаціях Я. Ганіткевича та О. Ціборовського досліджуються події, які виникли при відкритті вищих навчальних закладів в Українській державі та створення Української Академії наук [4, с. 5].

Міністерство народного здоров'я та опікування керувало усіма питаннями, котрі торкалися медичної допомоги, опікування населення і поліпшення санітарних умов життя в державі. У сферу відання Міністерства входили, окрім завдань щодо розроблення лікарсько-санітарного законодавства, питання керування діяльністю органів управління з лікарських, санаторних, фармацевтичних, судово-медичних напрямів, державного опікування, вирішувались і проблеми розвитку медичних закладів усіх типів (вищих, середніх та нижчих), маючи на увазі підготовку фахівців для практичної лікувальної та санітарної діяльності. Контроль і безпосереднє керівництво медичними закладами здійснював відділ лікарських закладів, який входив до медичного департаменту Міністерства народного здоров'я та опікування [1, с. 146-147].

Серед навчальних закладів медичного профілю, які функціонували у той час, були вищі, фельдшерські (середні), зуболікарські і технічної освіти, акушерські, курси масажу і лікарської гімнастики та сестер-жалібниць.

При підготовці до 2-го Всеукраїнського з'їзду лікарів, до порядку денного представниками Міністерства були включені питання про удосконалення лікарсько-санітарного законодавства та питання про розвиток медичної освіти і прав, які надавалися особам після закінчення тих чи

інших медичних шкіл. На той період ще не було з'ясовано, в чиєму розпорядженні повинні бути медичні школи. Зокрема, не було визначено права осіб, які закінчили фельдшерські школи. Необхідно було з'ясувати з Міністерством освіти, в чиєму розпорядженні буде знаходитися вища медична школа. Якщо це питання вирішуватиметься у Міністерстві освіти, то необхідно буде домогтися самої широкої участі у розробленні законопроекту про вищу медичну школу і права, які нею надаються представникам освітян. Потрібно було створити окремі комісії з питань про зуболікарську, акушерську освіту (сестри милосердя). Початковим було б обміркування проблеми про законодавче унормування питань про поширення знань медичного персоналу шляхом повторних курсів [2, с. 4-5].

З приводу цих проблем Міністр народного здоров'я та опікування звернувся до усіх губернських лікарських інспекторів Української держави з обіжником (об'ява через пресу) такого змісту: «Комітет Всеукраїнської спілки лікарських помічників довів до відома Міністерства народного здоров'я та опікування про те, що зараз у земських та інших лікарських закладах багато посад фельдшерів заміщено ротними фельдшерами і сестрами жалібницями, в той час, коли велика кількість фельдшерів з повною фельдшерською освітою сидять без роботи, або примушені працювати не за фахом. Зі свого боку міністерство, вважаючи дуже бажаним в інтересах народного здоров'я, аби до фельдшерської праці пропускались люди з повною фаховою освітою, прохає звернути увагу самоврядувань та керівників лікарських закладів на бажаність і можливість в сей час широко заміщати фельдшерські посади фельдшерами з повною фельдшерською освітою, а не ротними фельдшерами і сестрами-жалібницями» [3, с. 582].

У вищій медичній освіті в Українській державі у 1918 році відбулися такі важливі події: 15 серпня — за поданням Ради міністрів гетьман П. Скоропадський ухвалив закон про відкриття Українського державного університету. Ним став Київський український державний університет, де було засновано медичний факультет — першу новітню українську вищу медичну школу. Того ж дня ректорат цього університету затвердив остаточно навчальні плани медичного факультету; 5 жовтня — у Києві відбулося урочисте відкриття університету, створеного на базі існуючого вже рік Українського народного університету. У складі університету був медичний факультет, який очолив декан О. Корчак-Чепурківський — представник Міністерства народного здоров'я та опікування. Влада Української держави планувала відкрити ще чотири українських університети — в Одесі, Харкові, Катеринославі і Кам'янці-Подільському, але встигла заснувати лише один — в останньому з цих міст. Медичні факультети, окрім Києва, мали бути у Харківському і Одеському українських університетах [4, с. 71-72].

За підтримки гетьманського уряду в 1918 р. у Києві було створено Українську Академію наук, яка складалася з трьох відділів — історико-філологічного, фізико-математичного і соціально-економічного. До фізико-математичного відділу з Українського наукового товариства у Києві було передано Мікробіологічний інститут, а також створено науково-дослідні кафедри анатомії, експериментальної медицини і епідеміології, народного здоров'я, гігієни та санітарії [5, с. 235].

Таким чином, незважаючи на складне соціально-економічне становище Української держави у 1918 р., Міністерство народного здоров'я та опікування прагнуло створити струнку систему підготовки медичних кадрів, що включало в себе як вищу і середню медичну освіту, так і підготовку фахівців нижчої медико-санітарної ланки через медичні школи та курси відповідного профілю.

Використана література:

1. *Вісник* народного здоров'я і опікування. — К.: Друкарня Генерального Штабу, Банкова, 11. — 1918. — С. 146-147.
2. *Центральний державний архів вищих органів влади та управління України*. — К.: Ф. 1035. — Оп. 1. — Спр. 24. — Арк. 4-5.
3. *Українські медичні вісті*. — К., 1918. — Ч. 9, 10. — С. 582-583.
4. *Ганіткевич Я.* Історія української медицини в датах та іменах / Я. Ганіткевич. — Львів: ПТВФ Афіша, 2004. — 140 с.

5. Ціборовський О. Роль соціальної медицини в становленні системи охорони здоров'я в Україні / О. Ціборовський // На варті здоров'я: історія становлення соціальної медицини і охорони громадського здоров'я в Україні. — К.: Вид. «ФАКТ», 2010. — С. 191-199.

Лебедев Д. В. Работа Министерства народного здоров'я та опікування з розвитку медичної освіти в Українській державі у 1918 р.

У статті висвітлюються питання роботи Міністерства народного здоров'я та опікування з розвитку медичної освіти в Українській державі у 1918 році, розкриваються проблеми організації діяльності навчальних закладів медичного профілю, які функціонували в той час, розглядаються питання про удосконалення лікарсько-санітарного законодавства, медичної освіти і прав, що надаються особам після закінчення медичних шкіл, про відкриття вищих навчальних закладів і створення при них медичних факультетів, про прагнення міністерства створити чітку систему підготовки медичних кадрів в Українській державі.

Ключові слова: міністерство, медична освіта, Українська держава, законодавство, охорона здоров'я, лікарські заклади, комісії.

Лебедев Д. В. Работа Министерства народного здоровья и попечительства по развитию медицинского образования в Украинском государстве в 1918 г.

В статье высвечиваются вопросы работы Министерства народного здоровья и попечительства по развитию медицинского образования в Украинском государстве в 1918 году, раскрываются проблемы организации деятельности учебных заведений медицинского профиля, которые функционировали в то время, рассматриваются вопросы об усовершенствовании врачебно-санитарного законодательства, медицинского образования и прав, которые даются лицам по окончании медицинских школ, об открытии высших учебных заведений и создании при них медицинских факультетов, о стремлении министерства создать четкую систему подготовки медицинских кадров в Украинском государстве в 1918 г.

Ключевые слова: министерство, медицинское образование, Украинское государство, законодательство, врачебные заведения, комиссии.

Lebedev D. The Activity of the Ministry of National Health and Care in Development of Medical education in the Ukrainian state in 1918.

The article highlights the activity of the Ministry of National Health and Care for development of medical education in the Ukrainian state in 1918, reveals the problems of organization of medical training institutions that functioned at that time, considers the questions of improvement of medical and sanitary legislation, medical education and rights granted to persons after graduating from medical schools, of opening hanging educational institutions and creating in them medical faculties, of the Ministry desire to establish a clear system of medical training in the Ukrainian state.

Key words: ministry, medical education, the Ukrainian state, legislation, health care, medical institutions, commissions.